

סודו של ל"ג בעומר, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

1. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף טב עמוד ב

אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? א"ר נחמן: אסכרה.

2. " והעמיד ר' עקיבא תלמידים הרבה והוה שמדא על התלמידים של ר' עקיבא, והוה סמכא דישראל על התלמידים שניים של ר' עקיבא". (אגרת רב שריא גאון).

3. ה' באייר אצל תלמידי הגר"א

בשנת תרכ"ו, דרש רבי יושעה (יוסף) ריבלין דרשה ארוכה ועמוקה על הנושא: "ספירת העומר, יום מתן תורה וקדושת ירושלים". בתוך דרשתו הוא אמר כך:

"ימי הספירה הם ימים המסוגלים ביותר להתעלות בקדושה, אך לעומת זאת הם גם רגישים יותר להתדבקות הקליפות. כלל ידוע הוא, שכל המקודש ביותר, הן במקום הן בזמן, בכל נושאי הקדושה, עלול להיפגע יותר ע"י הס"א, שיונקת את חיותה רק מהקדושה. וזהו הטעם שבימי הספירה צריכים להיזהר יותר ממגע עם חברותא רעה ומדבר סכנה, זולת שני ימים מסוימים בימי הספירה שאין הקליפה יכולה לשלוט בהם, והם יום העשרים בעומר, ויום הארבעים ושנים בעומר, כידוע ליודעי חן. ועובדא היסטורית מופלאה היא, שתלמידי הגר"א, ביום העשרים בעומר, בזמן תחילת פעולתם הכבירה ביסוד הישוב בירושלים בשנת תקע"ב, אותה שנה שבה הניחו את היסוד של 'בית מדרש אליהו' על שם רבינו הגר"א בירושלים, ראו ברוח קודשם שנפתח החלון הראשון במחיצת הברזל להחזרת החבור של זכות אבות, שהיה נפסק מאז זמן חורבן בית המקדש. תלמידי הגר"א ותלמידי תלמידיהם הבאים אחריהם, ניצלו את שני הימים האלה של הנחת יסוד למפעלי קדושה שונים בירושלים" [דורש לציון, עמ' ע"א].

גם המהלך המופלא של היציאה מהחומות, שנעשה בהשראת תורת הגאולה של הגר"א, והתבצע ע"י צאצאי תלמידיו – היה ביום ה' באייר. ביום זה, 'יום העשרים בעומר' בשנת תרכ"ט, הונחה אבן הפינה לבנין שתי הבתים הראשונים, בשכונת נחלת שבעה. ערכו של הבית הראשון הוא לא רק בהיותו הבית הראשון מבתי השכונה הראשונה, אלא בעיקר בתור 'ראשון להתיישבות'. ההתיישבות היהודית הראשונה מחוץ לעיר העתיקה הייתה בבית הזה, ע"י ה'נחשון הראשון', רבי יושעה ריבלין, בתנאים מסוכנים, בזמן שכל הסביבה הייתה מדבר שמם.

כל זקני ירושלים היו מצביעים תמיד על בית זה בתור ראשון להתיישבות מחוץ לחומה. גם שררה אמונה בקרב כל הקהל, כי ברכת הגר"א שרויה על הבית הזה, והיה מקודש בעיני כל. כדאי לציון גם עובדא אופיינית זו: שעות אחדות לפני פטירת בתו של ר' יושעה, הצדקת מרת פרידא רויזא, שלחה לקרוא את מזכיר המוסד, קרובה ר' פישל ריבלין, ובקול חלש אמרה לו שימסור לכולם להיזהר מלהרוס את בית אביה בנחלת שבעה, מפני שהוא יסוד הישוב כולו. ר' פישל סיפר זאת בהלווייתה [ספר 'מוסד היסוד', עמ' 184, ובהערה ע"ז].

דברים אלו שנאמרו בשנת תרכ"ו, והיו ליסוד במהלך הבנין של תלמידי הגר"א, ביחס ליום העשרים בעומר (ה' באייר), קיבלו משמעות חדשה ומפתיעה עשרות שנים אחר כך – בשנת תש"ח.

כ"ז - כ"ח באייר

תאריך נוסף בחודש אייר, שע"פ תלמידי הגר"א הינו מסוגל לגאולה, הוא יום ה"ארבעים ושנים בעומר" – כ"ז באייר, וכאמור – תלמידי הגר"א הקדישו את היום זה להנחת יסוד למפעלי קדושה שונים בירושלים [דורש לציון עמ' עא].

תאריך זה מצויין כבר בדברי חז"ל, לפני יותר מאלפיים שנה – בתקופת המכבים, כ"יום טובי' מגילת תענית ב'. ועיין במפרשים ע"ז. וראה דברי הרמב"ם בספר 'שם הגדולים' ערך 'רבינו עובדיה': "וקיבלתי לעשות יום משתה ושמחה ביום ההוא, כל שנה ושנה הוא כ"ח לירח זיו (אייר)".

גם יום המחרת – כ"ח באייר, בו זכינו בדורנו לשחרר את ירושלים, מצינו שהוא יום מסוגל לגאולה וישועה. דברים מאלפים בעניין זה, אמר הרב אביגדור נבנצאל שליט"א:

"בספר שמות מצויה פגישה עם ירושלים והר המוריה, הקשורה מאוד לכ"ח באייר. לקראת

המלחמה בעמלק, אומר משה ליהושע: "בחר לנו אנשים וצא הילחם בעמלק, מחר אנוכי ניצב על ראש הגבעה". מהביטוי 'הגבעה', בה"א הידיעה, משמע שהייתו זו גבעה ידועה [...] ונראה לומר ע"פ דברי האר"י הק', שלכל אורך נדודי ישראל במדבר, נלוותה אליהם קדושת הר המוריה. בכל מקום אליו הגיעו, ידעו כולם שיש מתחם מסויים שבו שורה שכינה; שם התפללו ושם הקימו תמיד את המשכן. ונראה שהגבעה הזו היא אותה גבעה שמוזכרת בפסוק "אל הר המור ואל גבעת הלבונה" [שה"ש ד ו]. ואכן, ראש הגבעה בגימטריא כמניין ירושלים (586). ואשלים בדברי מו"ר הגר"י פרצוביץ זצ"ל: הוא חישב ומצא שהמלחמה בעמלק נערכה בדיוק בכ"ח באייר. והרי זה הפלא ופלא: מלחמת ישראל בעמלק התנהלה בהר המוריה בכ"ח באייר!" [שיחות לראש השנה עמ' רס, וכן בשיחות לספר במדבר עמ' מה].

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד ב

ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום? דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, ויתבי יהודה בן גרים גבייהו. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג.

אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, אמר ליה לבריה: נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. אזלו טשו במערתא. איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא. והו משלחי מנייהו, והו יתבי עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה? נפקו. חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחרוב עולמי יצאתם! חיזרו למערתכם! הדור אזול. איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה: הני למה לך? - אמר להו: לכבוד שבת. - ותיסגי לך בחד? - חד כנגד זכור, וחד כנגד שמור. - אמר ליה לבריה: חזי כמה חביבין מצות על ישראל! יתיב דעתייהו. שמע רבי פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה, עייליה לבי בניה הוה קא אריך ליה לבישריה, חזי דהוה ביה פילי בגופיה, הוה קא בכי, וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה. אמר לו: אוי לי שראיתך בכך! - אמר לו: אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך - לא מצאת בי כך. דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחי קושיא - הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא - הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחי עשרין וארבעה פירוקי.

אמר: הואיל ואיתרחיש ניסא - איזיל אתקין מילתא, דכתיב ויבא יעקב שלם ואמר רב: שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו. ויחן את פני העיר אמר רב: מטבע תיקן להם, ושמואל אמר: שווקים תיקן להם, ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם. אמר: איכא מילתא דבעי לתקוני? - אמרו ליה: איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה, ואית להו צערא לכהנים לאקופי. אמר: איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה? אמר ליה ההוא סבא: כאן קיצץ בן זכאי תורמסי תרומה. עבד איהו נמי הכי, כל היכא דהוה קשי - טהריה, וכל היכא דהוה רפי - צייניה. אמר ההוא סבא: טיהר בן יוחי בית הקברות! - אמר לו: אילמלי (לא) היית עמנו, ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו - יפה אתה אומר. עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו, יאמרו: זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן? יחב ביה עיניה, ונח נפשיה. נפק לשוקא, חזייה ליהודה בן גרים, אמר: עדיין יש לזה בעולם? נתן בו עיניו, ועשהו גל של עצמות.